

A VAJDASÁGI MAGYAR SZÖVETSÉG PLATFORMJA SZERBIA ÚJ ALKOTMÁNYÁVAL KAPCSOLATBAN

A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) a post-milosevicsi, rendszerváltó szerbiai hatalom egyik legnagyobb adósságának tekinti, hogy országunknak mindezidáig nincs új, demokratikus alkotmánya. A gazdasági, politikai és intézményes reformot alapvetően késlelteti és nehezíti, hogy az államot egy olyan alaptörvénnyel összhangban kell működtetni, amelyet egy tekintélyuralmi és egy-párti képviselőház szavazott meg, és amely a szocialista egypártrendszer lényegi túlélését szolgálta.

Álláspontunk szerint Szerbia új, demokratikus alkotmányát nem lehet meghozni az ország releváns és reprezentatív politikai és társadalmi tényezőinek érdemi párbeszéde és egyeztetése nélkül, így a nemzeti kisebbségek és azok legitim képviselőinek a megkérdezése nélkül sem. Tekintettel arra, hogy a VMSZ gyakorlatilag az ország legszámottevőbb nemzeti kisebbségének legitim és reprezentatív képviselője, nézetünk szerint bekapcsolódásunk az alkotmányozó folyamatba szükségszerű, és a demokratikus alkotmány meghozatalának egyik feltétele. Mindazonáltal a VMSZ tisztában van azzal, hogy állásfoglalása, nézetei és az értékek, amelyeket képvisel, nem döntenek a jövőbeni szerbiai alkotmány tartalma szempontjából. Ugyanakkor azokat mellőzni, különösen a nemzeti kisebbségek alkotmányos jogainak és helyzetének kapcsán, ellentétes lenne az európai demokratikus elvekkel.

A VMSZ eddigi, tízéves tevékenységével megpróbált folyamatosan hozzájárulni egy európai szellemiségű, demokratikus és fejlődő Szerbia megteremtéséhez.

Ezzel összhangban egy olyan új szerbiai alkotmány meghozatalát szorgalmazzuk, amely Szerbiát a polgárok, a nemzeti közösségek és egyházak egyenrangúságán alapuló világi és decentralizált köztársaságként definiálja, és amely serkentheti a jogállamiság megteremtését, a demokrácia és az európai polgári értékek erősítését, a gazdaság felzárkózását, az autonómia különböző formáinak a fejlődését, a hatékony és felelős államszervezet kiépítését, és nem utolsósorban az emberi és kisebbségi jogok következetes érvényesítését.

A VMSZ meglelégedéssel nyugtázza, hogy az eddig publikált tizenkét alkotmány-tervezet közül a mértékadó tervezetek, különösen a köztársasági kormány, illetve még inkább a köztársasági elnök tervezete pozitív elmozdulást jelent a fent nevezett célok és értékek megteremtése érdekében. Mindazonáltal, mint a magyar nemzeti közösség érdekeit képviselő vajdasági párt, a VMSZ különösen érdekelt a magyarság teljes egyenrangúságát szavatoló jogi garanciák alkotmányos biztosításában, valamint a Vajdaság Autonóm Tartomány széleskörű autonómiájának alkotmányos megteremtésében. A fentiekből következik, hogy a VMSZ kötelességének érzi, hogy politikai programjával és eddigi politikai érdekérvényesítő tevékenységével összhangban szabatosan megfogalmazza elképzeléseit és elvárásait a magyarság alkotmányos helyzetével és vajdaság autonómiájával kapcsolatban.

Ami a Vajdaság Autonóm Tartomány (VAT) jövőbeni alkotmányos helyzetét illeti a VMSZ álláspontja világos és ismert. Pártunk képviselői kezdeményezői és résztvevői voltak a VAT Végrehajtó Tanácsának, a Vajdaság alkotmányos helyzetére vonatkozó Platformjának, így pártunk gyakorlatilag teljes egészében azonosulni tud ezzel a dokumentummal. Az önálló és alkotmányosan szavatolt adóbevéttel és vagyonnal, törvényhozói és végrehajtói hatalommal rendelkező Vajdaság az ország fejlődésének motorja lehet, és egy olyan társadalmi-politikai közeget teremthet, amelyben biztosítható az összes nemzeti közösség békés és egyenrangú együttélése. Mindazonáltal, fontosnak tartjuk, hogy a jövőbeni vajdasági tartományi szervezetben intézményesen és törvényesen biztosított legyen a magyarság és más nemzeti közösségek egyenrangú részvétele, az egyenrangú nyelvhasználat, illetve a konszenzusos döntéshozatal elve minden olyan kérdésben, amely közvetlenül érinti nemzeti önazonosságunk megőrzését és teljes egyenrangúságunkat. Ezek biztosítása azonban a jövőben vajdasági alkotmányos jogszabály tárgyát képezi.

Ami a Szerbiában élő magyar nemzeti közösség, illetve a többi nemzeti kisebbség jogait illeti, a VMSZ álláspontja az, hogy a mérvadó alkotmánytervezetek ezen a téren általánosságban a nemzetközi joggal, illetve a hatályos és haladó államközösségi alkotmánnyal összhangban szabályozzák ezt a területet. A mérvadó és mértékadó alkotmány-tervezetek elismerik a nemzeti kisebbségek egyéni és kollektív jogait, a nemzeti tanácsokon keresztül megvalósuló kisebbségi önkormányzatiságot (kulturális autonómia), az állami oktatási rendszeren belül az anyanyelvű oktatáshoz való jogot, a kisebbségi nyelvnek a hivatalos nyelvhasználathoz való jogát, az anyanyelvi tájékoztatáshoz való jogot, szavatolják a pozitív diszkrimináció és az önálló intézmények létrehozásának lehetőségét, továbbá szavatolják a diszkrimináció tilalmát, illetve a közszférában a megfelelő részvétel – képviselő jogát, valamint az anyaországgal való kapcsolattartás jogát stb. A VMSZ méltányolja és üdvözli a kisebbségek alkotmányos helyzetében előirányozott haladást és előrelépést, amely egyaránt jellemzi a köztársasági elnök és a köztársasági kormány tervezetét, amely összhangban van a nemzetközi joggal és ajánlásokkal, valamint a 2000 óta megvalósított haladással egyaránt. Mindazonáltal a VMSZ néhány ponton a tervezeteket hiányosnak, illetve helyenként pontatlannak találja, ezért ezek esetében fontosnak tartja saját elképzeléseit szabatosan megfogalmazni és azt az alkotmányozók figyelmébe ajánlani.

A parlamenti képviselő kérdés

Az új szerbiai alkotmánynak szavatolnia kell a nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőt. Olyan alkotmányos normára van szükség, amely egyértelműen kötelezi a törvényalkotót, hogy a választási rendszer szavatolja és biztosítsa a nemzeti kisebbségek legitim, reprezentatív és autentikus képviselőinek a törvényhozásba jutását. Különösen fontos, hogy az alkotmány olyan megoldásra kötelezze a törvényhozót, amely szavatolja, hogy az adott nemzeti kisebbség, vagy kisebbségek autentikus, reprezentatív és legitim képviselővel rendelkezzenek a parlamentben, olyan képviselővel, akik élvezik az adott nemzeti közösség tagjainak támogatását, és legitímen képviselhetik azt.

A részarányos képviselő kérdés a közszférában

A legmagasabb jogszabálynak szavatolnia kell a részarányos képviselőt a nemzeti kisebbségek számára, mert ez a teljes és valós egyenrangúság egyik fontos feltétele. A kilencvenes évek negatív tapasztalatai és diszkriminatív politikája elengedhetlenné teszik egy ilyen alkotmányos szabály megfogalmazását. A kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken a különböző hatóságok kötelesek a foglalkoztatottak arányát a helyi lakosság összetételének arányához közelíteni.

A lakossági arányok megváltoztatásának a tilalma

Az alkotmánynak szavatolnia kell, hogy a nemzetiségek által hagyományosan és jelentősebb számban lakott településeken, városokban és térségekben a lakosság nemzetiségi arányai ne változhassanak szervezett ki- és betelepítések folytán. Tiltani kell minden olyan hatósági és egyéb programot, amely serkentheti a lakosság etnikai arányának megváltoztatását a nemzetiségek lakta térségekben, mint pl. az adott térségeken kívül élőknek szánt szervezett munkahelyteremtés, vagy lakásépítés. Ugyanakkor ez a tilalom nem vonatkozna és nem is vonatkozhatna a spontán migrációkra, a születés és elhalálozási folyamatok következtében beálló változásokra. Ezzel az alkotmányos rendelkezéssel korlátozni lehetne azokat az esetleges, de a múltban már tapasztalt és részben meg is valósított törekvéseket, amelyeknek a célja az etnikai arányok megváltoztatása, a kisebbségek elűzése és ellehetetlenítése.

A közigazgatási körzetek, az önkormányzatok és választási körzet-határok kérdése

A különböző közigazgatási, önkormányzati és választási körzetek határainak a meghatározásakor alkotmányosan szavatolni kell, hogy a nemzeti kisebbségek által jelentős számban és hagyományosan lakott térségeket ne szabdalják szét, különösen akkor, amennyiben ezek a körzetek földrajzi szempontból, gazdaságilag, kulturálisan, nyelvileg hagyományosan egészet képeznek. A múltban gyakran előfordult, hogy ezeket a körzethatárokat a kisebbségek által lakott térségek mesterséges szétszabdolásának elve vezérelte, e mögött pedig, a kisebbségek megfélemlítésének, gazdasági, politikai és társadalmi peremre szorításának a szándéka húzódott meg. A demokratikus Szerbiának ezzel szakítania szükséges, ugyanakkor ennek a politikának ma is élnek a következményei (Lásd a közigazgatási körzethatárokat) ezért javasoljuk az ilyen jellegű alkotmányos garanciák beépítését.

A hivatalos nyelvhasználat joga

A nemzeti kisebbségek számára általában, de nagyobb nemzeti közösségek számára, – mint amilyen a magyar – különösen fontos, hogy nyelvüket zavartalanul és következetesen használhassák az általuk hagyományosan lakott területeken, a köz- és magánszférában egyaránt. Ez a jog eddig is alkotmányosan szavatolva volt, ám részben a pontatlan alkotmányos megfogalmazás, részben pedig, a kisebbségellenes állampolitika következtében ez a jog csak ritkán érvényesülhetett a gyakorlatban. Ennek következtében fontosnak tartjuk, hogy az új alkotmány az egyenrangú hivatalos nyelvhasználat fogalmát is ismerje, amely lehetővé tenné, hogy a kisebbségek által hagyományosan és nagy számban lakott térségekben a kisebbségek nyelve a szerb nyelvvel egyenrangúan hivatalos legyen. Ezáltal az „egyenrangúság” elismerése valóban lehetővé tenné az anyanyelv egyenrangúságát és széleskörű és teljes elismerését, ami az önazonosság megőrzésének fontos elemét képezi.

A többnyelvű (multinacionális) nemzetiségi régiók megalakításának a joga

Tekintettel arra, hogy a kisebbségi jogok következetes érvényesítése gyakran komoly, következetes és a helyi viszonyokhoz alkalmazkodó kormányzati erőfeszítéseket, és intézkedéseket igényel, felvetődik annak alkotmányos szükségessége, hogy a jogok következetes és teljes érvényesítése érdekében, bizonyos, a kisebbségek által többségében és hagyományosan lakott térségekben mikro-régiók jöhessenek létre, mint a területi önkormányzat sajátos formái. Ezen multinacionális területi önkormányzatok saját jogalkotói és végrehajtó szervekkel rendelkeznének. A multinacionális önkormányzatok területén az azt lakó nemzeti kisebbség nyelve és a szerb nyelv egyenrangúak lennének, a hatósági alkalmazottaknak ismerniük kellene mindkét egyenrangú hivatalos nyelvet, a hatósági foglalkoztatottak esetén szigorúan ügyelnének a lakossági arányos szerinti részarányos foglalkoztatásra, stb. Egy ilyen multinacionális régiót legkevesebb öt helyi önkormányzat hozhatna létre, amennyiben a helyi lakosság ezt referendumon megerősíti. A multinacionális régió hatásköreit és szervezetét annak statútuma szabályozná.

MELLÉKLET

Az új szerbiai alkotmány kisebbségi jogokat érintő részeire vonatkozó normaszöveg javaslat (a szakaszok számozatlanok, mert azokat az új alkotmány megfelelő fejezetében kell elhelyezni).

Szakasz (Hivatalos nyelvhasználat)

A Szerb Köztársaságban a szerb nyelv és cirill, valamint a latin írásmód van hivatalos használatban.

A nemzeti kisebbségek nyelvének és írásmódjának a hivatalos használatát törvény szabályozza

A nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott térségekben az adott nemzeti kisebbség nyelve és írásmódja egyenrangú hivatalos használatban van a törvénnyel összhangban.

Szakasz (Multinacionális-többnyelvű területi önkormányzatok)

A nemzeti kisebbségek által hagyományosan és többségében lakott térségekben, amennyiben az adott térség legkevesebb öt helyi önkormányzat területét magába foglalja létrehozható a multinacionális területi önkormányzat.

A multinacionális területi önkormányzat létrehozásáról az önkormányzatok szervei döntenek, azzal, hogy ezt a döntést a helyi lakosság referendumon erősíti meg.

A multinacionális területi önkormányzat területén biztosított az adott nemzeti kisebbség valamint a szerb nyelv teljes egyenrangúsága, a közvetlenül választott tisztségviselőket kivéve, a tisztségviselőknek és tisztviselőknek kötelezően ismerniük kell mindkét hivatalos nyelvet, és a szervezetekben, szervezetekben és közszolgálatokban kötelező a nemzetiségek részarányos foglalkoztatása.

A multinacionális területi önkormányzat szervezetét, működési szabályait, hatáskörét a multinacionális területi önkormányzat statútuma határozza meg, amelyet a multinacionális területi önkormányzatot létrehozó önkormányzatok fogadnak el.

A multinacionális területi önkormányzat a statútumában meghatározott, önkormányzatok által ráruházott hatáskörökkel és pénzforrásokkal rendelkezik, de bizonyos hatásköröket az öt magába foglaló autonóm tartomány és a köztársaság is átruházhat a multinacionális területi önkormányzatra, a vonatkozó forrásokkal egyetemben.

Szakasz (A nemzeti kisebbségek jogainak alapjai és kerete)

A nemzeti kisebbségek jogainak védelme a nemzetközi emberjogi és kisebbségi jogvédelemmel összhangban valósul meg.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek egyéni és kollektív jogokkal rendelkeznek, melyeket egyénként, vagy közösségben érvényesítenek a nemzetközi jog, az alkotmány és a törvény rendelkezéseivel összhangban.

A nemzeti kisebbségek kollektív jogaik keretében, közvetlenül vagy a választott képviselőiken keresztül döntenek, illetve részt vesznek a kultúrájukkal, oktatásukkal, a tájékoztatásukkal és nyelvük és írásmódjuk használatával kapcsolatos kérdéseket érintő döntéshozatalban.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek önkormányzati joguk érvényesítése céljából a nyelvhasználat és írásmód, tájékoztatás és kultúra területén nemzeti tanácsokat választhatnak.

A nemzeti kisebbség elnevezés mellett egyenrangúan alkalmazhatóak más törvénnyel meghatározott elnevezések is.

Szakasz (A nemzeti hovatartozás kinyilvánításának szabadsága)

A nemzeti hovatartozás kinyilvánításának, illetve attól való tartózkodásnak szabadsága szavatolt.

Szakasz (A hátrányos megkülönböztetés tilalma)

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek törvény előtti egyenlősége és egyenrangú törvényes védelme szavatolt.

Tilos a nemzeti alapon történő hátrányos megkülönböztetés minden formája.

Azok a jogszabályok, intézkedések és lépések melyek a hátrányos helyzetben lévő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak egyenlő feltételek melletti teljes körű élvezését szavatolják nem tekinthetők hátrányosan megkülönböztető aktusoknak.

Szakasz (Az erőszakos beolvasztás tilalma)

Tilos a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek erőszakos beolvasztása.

Az állam védelmet biztosít a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek beolvasztására irányuló bármely lépés ellen.

Szakasz (A lakosság nemzetiségi arányai megváltoztatásának a tilalma)

A nemzetiségek által hagyományosan és jelentős számban lakott térségekben tiltott minden olyan intézkedés, amelynek eredménye a nemzetiségi arányok mesterséges megváltoztatása lehet.

A fenti tilalom semmilyen módon nem korlátozza az egyén mozgásszabadságát.

Szakasz

A nemzetiségek által hagyományosan és jelentős számban lakott térségekben tilos a közigazgatási körzetek, az önkormányzatok területének, valamint a választási körzetek határainak az olyan meghatározása, amelynek következménye a nemzeti kisebbség lakta térség mesterséges felosztása és más térségekkel történő összevonása.

A nemzetiségek által hagyományosan és nagy számban lakott térség mesterséges szétválasztásnak számít minden olyan körzethatár meghatározás, amely nem a hagyományos földrajzi térségek határait követi, és bármilyen módon megnehezíti az adott nemzeti kisebbség jogainak az érvényesítését.

Szakasz (A faji, nemzeti és vallási gyűlölet szításának tilalma)

Tilos és büntetendő a nemzeti, faji, vallási, vagy más alapon történő gyűlölet és türelmetlenség szítása.

Szakasz (A sajátosságok megőrzésének joga)

A nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek joga van:

- nemzeti, etnikai, kulturális és vallási sajátosságaik kifejezésére, megőrzésére, ápolására, fejlesztésére és kinyilvánítására,
- jelképeik közterületeken való használatára,
- nyelvük és írásmódjuk szabad használatára,
- az állami intézményekben anyanyelvű iskoláztatásra,
- anyanyelvű magán oktatási intézmények alapítására,
- nevének és vezetéknévének a saját nyelvén és helyesírásának szabályai szerinti használatra, beleértve a nevek közokiratokba történő bejegyzését is,
- a hagyományos helyi elnevezések, utca- és településnevek, valamint egyéb földrajzi nevek az adott kisebbség nyelvén annak hagyománya és helyesírása szerinti kiírására, azokon a területeken ahol a kisebbséghez tartozó lakosság száma jelentős,
- a teljes körű és tárgyilagos anyanyelvű tájékoztatásra, beleértve az információk és eszmék szabad kifejezését, fogadását, továbbítását és cseréjét,
- saját anyanyelvű tájékoztatási eszközöket alapítani.

A felsorolt jogok megvalósításának módját külön törvény szabályozza, amely elfogadásához a parlamenti képviselők többségének szavazata szükséges.

Szakasz (A parlamenti képviselethez való jog)

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van arra, hogy képviselőket válasszanak a Szerbiai Képviseletébe.

A választási jogszabályoknak lehetővé kell tennie, hogy a kisebbségeknek olyan képviselői legyenek, akik legitimen, autentikusan és reprezentatív módon képviselhetik közösségeik érdekeit.

Szakasz (Jog az azonos nemzetiségűekkel való együttműködésre)

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek alapíthatnak önkéntes adományokból pénzelt oktatási és művelődési egyesületeket.

A Szerb Köztársaság elismeri a fenti egyesületek különleges szerepét a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogainak megvalósítása terén.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van kapcsolatokat létesíteni és együttműködni a Szerb Köztársaság határain kívül élő nemzetársaikkal.

Szakasz (Az életkörülmények javítása)

A Szerb Köztársaság köteles a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozó személyek teljes és hatékony egyenrangúságának előmozdítása érdekében intézkedéseket fogantatosítani a gazdasági, szociális, politikai és művelődési élet minden területén.

Az első bekezdésben meghatározott intézkedések magukba foglalják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket súlyosan érintő kedvezőtlen életfeltételek megszüntetését.

A Szerb Köztársaság szavatolja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogát, hogy a többi állampolgárral egyenrangúan vegyenek részt a köztevékenységek irányításában, beleértve a köztisztviselői tisztségre való jelölés, illetve a köztisztviselők megválasztásának jogát.

Szakasz (Részarányos foglalkoztatás a közigazgatásban)

A nemzetiségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken az állami, tartományi és önkormányzati közigazgatásban, beleértve a rendőrséget is, a foglalkoztatás során kötelezően ügyelni kell a nemzeti kisebbségekhez tartozó polgárok részarányos foglalkoztatására ezekben a szervekben.

Azoknál a hatóságoknál, amelyeknél a foglalkoztatottak aránya jelentősen eltér az illetékességi területükön levő lakosság nemzeti összetételétől, külön intézkedéseket kell fogantatosítani az aránytalanságok mielőbbi felszámolása érdekében.

Szakasz (A toleráns szellemiség fejlesztése)

A Szerb Köztársaság ösztönzi a toleranciát és a nemzetek közötti párbeszédet az oktatás, művelődés és tájékoztatás terén, valamint hatékony intézkedéseket fogantatosít a kölcsönös megbecsülés, megértés és a területén élő minden polgár közötti együttműködés fejlesztése érdekében, függetlenül azok nemzeti, kulturális, nyelvi vagy vallási hovatartozásától.

Szakasz (A szerzett jogok védelme)

Ezzel az alkotmánnyal nem szűnnek meg, és nem módosulnak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai, amelyeket az alkotmány hatályba lépése előtt alkalmazott jogszabályok és a nemzetközi szerződések alapján szereztek.

Elfogadva a VMSZ Tanácsa által 2005. július 8-án